1912 Tallinnas. — Tema poja Christian R.-i (sünd. 16. XI 1869 Tallinnas ja õppinud kohalikus toomkoolis) ajal muudeti äri a. 1921 aktsiaseltsiks. *J. M.*

ROTH, Johann Philipp, v., koolitegelane ja luuletaja, sünd. 13. XI 1754 Pärnus ametniku pojana, õppis esiti Königsbergis Collegium Fridericianum'is, hiljemini seals. ülikoolis õigusteadust ja lõpuks Halles teoloogiat, tuli 1777 Eestisse, sai 1780 Kanepi kog. õpetajaks ning 1798 Võrumaa praostiks. R. asutas 1801 Kanepisse meie kodumaa esimese kihelkonnakooli, mis tema juhatusel hakkas valmistama tulevasi külakooliõpetajaid. Vist a. 1811 asutas R. oma kodukihelkonda veel n. n. »Vaeste- ja tööstuskooli» tütarlastele, peale selle aga Kanepisse muidki külakoole, täiendades ja arendades ka endisi. Oma kogudusega oli R. haruldaselt heas vahekorras, kaitstes sagedasti talupoegi mõisnikkude j. m. ülemuse vägivalla eest. Juba enne talurahva vabastust andis ta oma koguduse liikmetele perekonnanimesid. Ta suri 13. VI 1818 Kanepis. Ühes G. A. Oldekop'iga (vt.) andis R. välja »Tarto-ma Rahva Näddali-Leht'e« (1806) ning hoolitses Tartu piibliseltsi poolt väljaantava lõunaeesti-murdelise Uue Testamendi esimese trüki (»Meije Issanda JEsusse Kristusse Wastne Testament«, Miitavi, 1815, 652 lk.) toimetamise eest. Ka tõlkis R. tartu murdesse Liivimaa talurahvaseaduse nime all »Sädusse, Marahva perrast antu kea Liiwlandi gubernementi wallitsusse al ellawa« (Tartu, 1804). R.-i sulest on käsikirjas alal (EÜS-i arhiivis) 24 võrumurdelist laulu, muist tõlked, muist nähtavasti aga algupärased, mille luuleline väärtus on tolle aja eesti kirjanduse kohta tähelepandav. Ka eesti keele tundmine on R.-il tüse. — Tema poeg Georg Philipp August v. R., sünd. 8. X 1783 Kanepis, õppis aa. 1802—03 Tartu ülikoolis usuteadust, viibis siis Saksamaal ja tuli a. 1806 Eestisse, kus sai kevadel 1810 eesti ja soome keele lektoriks Tartu ülikoolis; surn. 15. II 1817 Tartus. Tema sulest olevat pärit Tartus a. 1814 ilmunud »ABD nink weikenne luggemisse ramat Tarto ma rahwa tullus . . .«

Recke-Napiersky III; Napiersky, Pred.-Lex. III; EÜS-i alb. VII, 139—166 (O. Sild); G. Suits, Eesti lugemiseraamat I (1916), 21 j.; Kampmann, E. van. ilukirj., 38—40; Magazin f. protest. Prediger 1818, lk. 225 j. j.; P. Põld, Usupuhastus ja Eesti rahvakool (Usupuhastus eestlaste maal 1524—1924, 1924, lk. 189 — 210); Левицкій II, 630; Е. В. Пѣтуховъ, Импер. Юрьевскій, бывш. Дерптскій, Унив. I (1902), lk. 181. *A. S-te.*

RUDBECKIUS, Johannes, piiskopp ja kirikutegelane, sünd. 3. IV 1581 Rootsis Almby klk. Holsteinist sisserännanud kantseleiametniku pojana. õppis aa. 1598—1601 Upsala ülikoolis ja siirdus siis Wittenbergi ülikooli, kus omandas a. 1603 *mag. phil.* astme. Järgm. a. nimetati ta matemaatikaprofessoriks Upsala ülikoolis, kus ta oli uusaristotelismi suuna paremaid esindajaid valitseva ravismi vastu, ja õppis aa. 1607—09 jälle Wittenbergi ülikoolis piibli algkeeli ja usuteadust, pidades ühtlasi ülikoolis loenguid Aristoteles'est. A. 1609 sai ta Upsalas professoriks heebrea keele ja 2 a. hiljemini dogmaatika alal. Upsalas toimides sattus ta kuulsa Johann Messenius'ega õige ägedasse tülli, mis nii kaugele arenes, et mõlemad vastased olid sunnitud Upsalast lahkuma. Selle järel oli ta kun. Gustav II Adolf'i õuejutlustajaks ja tegi kaasa Vene sõjaretked aa. 1614—15, mil tutvus ka oludega Eesti- ja Liivimaal. Siis võttis ta osa piibli uuendatud rootsikeelse tõlke töist ja sai, olles promoveerunud a. 1617 usuteaduse doktoriks Upsalas, järgm. a. Westeråsi piiskopiks, mis kohal ta osava ja energilise organisaatorina suure eduga teotses piiskopkonna vaimliste olude uuendamisel. Eriti tähelepanuväärt olid tema reformid kooli alal. Tema süsteemi järgi pidi koole olema kolm liiki, nimelt pedagoogiumid, triviaalkoolid ja gümnaasiumid; peale selle asutas ta piiskopkonna jaoks kirikuõpetajate-seminari (*collegium candidatorum*). R.-e koolikavas olid vanahumanistlikud haridusideaalid määrava tähendusega; ladina ja kreeka keel püsisid õpetuses esikohal. Ka tütarlastele avas ta erilise kooli, asutas piiskopkonna ja kooli raamatukogud, trükikojad ja raamatukauplused. — Võitnud kun. Gustav II Adolf'i suurima usalduse, ilmus R. kun. ülesandel a. 1627 Eestimaale, et siinseid kirikuolusid korraldada, ja viibis siin mainitud a. juulist oktoobrini. Temale antud instruktsiooni järgi pidi R. esiteks kokku kutsuma kirikuõpetajate koosoleku selle provintsi kirikuoludega tutvumise otstarbel ja hoolitsema selle eest, et hästi ei organiseeritaks mitte ainult kirik, vaid et ka üksikud kirikud, koguduste õpetajad ja koolid saaksid tarviliku ja kindlustatud toetuse. Selleks pidi kirikukümnised jälle sisse seatama. Ülesanne osutus raskemaks, kui võis ette näha. R. kutsus õpetajad kokku Tallinna ja nõudis neilt kirjalikke seletusi koguduste olukorra, kirikuõpetajate palkade ja kirikuvaranduse kohta, tutvudes samal ajal õpetajate vaimlise seisundi ja võimetega. Võeti vastu mitmed määrused, määrati praostid ja koostati neist ajutine konsistoorium, otsustati, et igal a. tuleb pidada visitatsioone ja kirikuõpetajate koos-